

hire, ts., II, 544-547; Abdürrezzâk el-Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü* (trc. Ekrem Demirli), İstanbul 2004, s. 303, 327; Yâfiî, *Neşrû'l-mehâsini'l-gâliyye fi fazlı meşâyihî's-ş-ûfiyye* (nşr. İbrâhîm Atve İvâz), Kahire 1961, s. 203-206; *el-Mu'cemü's-ş-ûfi*, s. 1205-1207; Seyyid Sâdik-ı Güherîn, *Şerh-i İştîlâ-ğât-ı Tasavvuf*, Tahran 1380, VI, 278-290; Ebû'l-Alâ Affî, *Tasavvuf: İslâm'da Mânevî Hayat* (trc. Ekrem Demirli – Abdullah Kartal), İstanbul 1996, s. 241-244.

ABDULLAH KARTAL

SEKT-i MELÎH

(سكت مليح)

Aruzda iki açık hece yerine bir kapalı hece kullanılması.

Aruzda “mef’ülün mefâilün feülün” (---/---/---) vezniyle yazılmış şiirlerde bazı mısraların “mef’ülün fâilün feülün” (---/---/---) şeklinde olması uygun görülmüştür. Böylece dört kapalı hecenin arka arkaya geldiği bu ârızî durum sekte olarak düşünülmüş, ancak yerinde kullanıldığı takdirde hoş bir âhenk teşkil ettiği için buna sekt-i melîh (güzel ârıza) denilmiştir. Sekt-i melîh Türk aruzunda sadece bu kalıba mahsus bir kullanımdır. Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unda, “Gönlüne katı gelip bu bîdâd / Yumşak yumşak dedi ki sayyâd” beytinin ikinci mısraındaki “yumşak yumşak” kelimelerinde sekt-i melîh vardır. Şeyh Galib *Hüsn ü Aşk* mesnevisinde önce, “Meyhârelik oldu zühde hemser / Âb-ı huşk oldu âteş-i ter” (---/---/---/---) beytinin ikinci mısraında tamlama “i”sini uzun okutarak sekt-i melîh yapmış (Âb-ı huşk oldu ---), hemen ardından söylediği beyitte ise özür diler gibi, “Ağreb bu ki dondu râh-ı efkâr / Sekteyle gelirdi tab'a eş'âr” diyerek sekt-i melîhin bir kusur olduğunu ima etmiştir. “Sekt”in bir hata olmadığını söyleyenlere göre ise bu uygulama şairin kasıtlı olarak farklı bir âhenk elde etmek için başvurduğu bir yoldur ve monotonluğu kırmasıyla “melih” olarak görülür. Yahya Kemal Beyatlı da “Akşam Müsîkîsi” şiirinde (“Teşrin yapraklarıyla oynar”; “Sessizlik dâima ilerler”; “Başlar rü'yâ içinde rü'yâ”) mısralarında sekt-i melîhin âhenginden yararlanmıştı. Abdülhak Hâmid Tarhan, “Sekt-i Melîh” adını verdiği dört bendlik bir manzumesinin bütün mısralarında “mef’ülün fâilün feülün” kalıbını kullanarak aruzun alışlagelimi âhengini değiştirmiştir. Nihad Sâmî Banarlı, sekt-i melîhte dört kapalı hecenin arka arkaya gelmesini dikkate alarak “feilâtün feilün”le (---/---) biten aruz kalıplarını kullanan şairlerin bazı mısraları “feilâtün fa'lün” (---/---) şekline dönüştürmesini de sekt-i melîh ka-

bul etmiştir (*Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, I, 172). Sekt-i melîh benzer özelliklerle Fars aruzunda da kullanılmıştır (Elwell-Sutton, s. 86).

BİBLİYOGRAFYA :

Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1971, I, 172; Tâhîrülmevîvî, *Edebiyat Lügati*, İstanbul 1973, s. 133-134; L. P. Elwell-Sutton, *The Persian Metres*, Cambridge 1976, s. 86; İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul 1999, s. 346; Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Ankara 2004, s. 411-412; Beşir Ayvazoğlu, *Yahya Kemal*, İstanbul 2007, s. 367; “Sekt-i Melih”, *TDEA*, VII, 493.

İSKENDER PALA

SEKTE

(السكتة)

Bir kıraat ve tecvid terimi.

Sözlükte “susmak, iki nağme arasını nefes almadan ayırmak” anlamındaki **sekte** masdarından türeyen **sekte** terim olarak “Kur’an tilâvet ederken iki kelime veya harf arasında nefes alıp vermeden çok kısa bir süre duraklamak demektir. Sektenin uygulanışı şöyledir: Kur’an okurken sekte yapılacak harf veya kelime üzerinde durulur, nefes almadan kısa bir süre beklenir, ardından okumaya devam edilir. Bekleme süresi vakıf süresinden daha azdır ve okuyuş hızına göre değişiklik göstermekle birlikte ortalama iki hareke (bir elif) miktarı kadardır. Bir yerde sekte yapılabilmesi için bazı şartlar gerekir. 1. Sekte vasla özel bir uygulama olup bir kelime veya bir harften sonraki kelimeye veya harfe vakfedilmenden geçilecekse yapılır. 2. Sekte ancak sâkin harf üzerinde uygulanır, harekeli harf üzerinde sekte yapılmaz. 3. Sektenin yapılacağı yer hakkında sahih bir rivayet bulunmalıdır.

Bazı kıraatlere göre sekte kelime içinde yapılabileceği gibi (شَيء - دَفْ - ء) iki kelime arasında da gerçekleştirilebilir (قَدْ - فَلَاحٌ - مَنْ - رَاقٍ). Kıraat-i seb'a imamlarından Âsim b. Behdele'nin kıraatinin Hafs b. Süleyman rivayetine göre Kur'an-ı Kerim'de dört yerde sekte yapılır. 1. Kehf sûresinin 1. âyetinin son kelimesiyle 2. âyetinin ilk kelimesi arasında (عَوْجًا - قَيْمًا). Burada vakfetmenin evlâ, sekte yapmanın câiz olduğu belirtilmiştir. İki âyet vasledilip okunduğunda “عَوْجًا” kelimesindeki tenvin elife çevrilir ve nefes almadan elif üzerinde kısa bir süre durularak “قَيْمًا” kelimesine geçilir. 2. Yâsîn sûresinin 52. âyetindeki “مَنْ مَرَقَدْنَا - هَذَا” sözünde. Burada da vakfetmek evlâ, sekte yapmak câiz görülmüştür ve sekte “مَرَقَدْنَا” üzerinde icra edilir. 3.

Kiyâme sûresinin 27. âyetindeki - وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ sözünde “مَنْ” kelimesi üzerinde. Burada “مَنْ” üzerinde vakfın cevazı söz konusu olmayıp sekte yapılması gerekir. 4. Mutaffifin sûresinin 14. âyetinde “رَانَ - كَلَّا - بَلْ - رَانَ” üzerinde. Burada da sektenin hükmü ve yapılışı bir öncekinde olduğu gibidir. Hafs'tan bu dört yerin sektesiz okunuşu da nakledilmiştir (İbnü'l-Cezerî, I, 425-426).

Kendisinden en çok sekte rivayet edilen kıraat âlimi kırâat-i seb'a imamlarından Hamza b. Habîb ez-Zeyyât'tır. Bazı kaideler çerçevesinde hemzeden önce gelen sâkin harf üzerinde Hamza'dan hem sekte hem sektesiz olarak iki vecih nakledilmiş, böylece Kur'an tilâvetinde pek çok yerde sekte ortaya çıkmıştır (إلى؛ ال - أرض). Meşhur yedi kıraat imamından Nâfi' b. Abdurrahman'ın râvisi Şeyh Ebû Amr b. Alâ, İbn Âmir ve kırâat-i aşereden Ya'kûb el-Hadramî iki süre arasında besmele okudukları gibi ayrıca besmelesiz sekte yaparak tilâvet etmişlerdir. Ancak sekteden sonra okunacak sûrenin birinci sûreden sonraki süre olması gerekir. Ebû Ca'fer el-Kârî ise bazı sûrelerin başında bulunan hurûf-ı mukattaalar arasında sekte yapmıştır. Genel anlamda sekte yapmaktan maksat mânânın daha iyi kavranması ve bazı durumlarda yanlış anlamının önlenmesidir. Hemzeden önce veya hurûf-ı mukattaa arasında yapıldığında ise bu harflerin beyan edilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Yukarıda zikredilenlerden başka Kur'an-ı Kerim'de “لَمْ يَتَسَّهْ” (el-Bakara 2/259), “أَقْتَدَهْ” (el-En'âm 6/90), “حَسَابِيَهْ” (el-Hâkka 69/19, 25), “كُنَابِيَهْ” (el-Hâkka 69/20, 26), “مَالِيَهْ” (el-Hâkka 69/28), “سُلْطَانِيَهْ” (el-Hâkka 69/29), “مَاهِيَهْ” (el-Kâria 101/10) kelimelerinin sonlarından kendilerinden önceki harfi veya harekeyi beyan için ziyade olarak bulunan ve “hâ-i sekt” denilen “hâ”ların vakıf halinde belirtilerek okunuşlarında kıraat imamları arasında ihtilâf bulunmamakla birlikte vasıl halinde farklı okuyuşlar söz konusudur (Dâni, s. 82, 105, 214, 225; İbnü'l-Cezerî, II, 142-143).

BİBLİYOGRAFYA :

Tehânevî, *Keşşâf*, I, 633; *Kâmus Tercümesi*, I, 578; Ebû'l-Hasan İbn Galbûn, *et-Tezkire fi'l-kırâ'ât-i's-semân* (nşr. Eymen Rüşdî Süveyd), Cidde 1991, II, 412, 514, 605, 619; Dâni, *et-Teytir* (nşr. O. Pretzl), İstanbul 1930, s. 62, 82, 105, 142, 214, 225; Zerkeşi, *el-Burhân*, I, 344 vd.; İbnü'l-Cezerî, *en-Neşr*, I, 240-243, 259-261, 419-428; II, 142-143; Bennâ, *İlhâfû fuzalâ'i'l-beşer* (nşr. Şa'bân M. İsmâil), Beyrut 1407/1987, I, 219-224; Mehmed Zihni, *el-Kavlü's-sedid fi ilmi't-tecvîd*, İstanbul 1328, s. 39, 64-65; Abdülfettâh Pâluvî, *Züb-detü'l-irfân*, İstanbul, ts., (Hilâl Yayınları), s. 137.

ABDURRAHMAN ÇETİN